

BADMINTON SPORTINING QOIDALARI***Hakimov Dilshod Qo'qonovich****Iqtisodiyot va pedagogika universiteti katta o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada badminton sportining kelib chiqishi, rivojlanish tarixi, asosiy qoidalari, o'yin maydoni va jihozlari haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, o'yinning texnik va taktik jihatlari, hakamlik tizimi hamda O'zbekistonda badmintonning rivojlanish bosqichlari yoritilgan. Badmintonning jismoniy sog'lomlashtirishdagi va psixologik rivojlanishdagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolada badmintonning sport madaniyatini shakllantirishdagi o'rni ham ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Badminton, qoidalar, raketka, volan, servis, hakamlik, texnika, taktika, sog'lomlashtirish, sport madaniyati.

Аннотация. В статье рассматриваются возникновение, история развития, основные правила, игровое поле и инвентарь бадминтона. Также освещаются технические и тактические аспекты игры, система судейства и этапы развития бадминтона в Узбекистане. Научно анализируется значение бадминтона в физическом и психологическом развитии. Также показана роль бадминтона в формировании спортивной культуры.

Ключевые слова: Бадминтон, правила, ракетка, волан, подача, судейство, техника, тактика, укрепление здоровья, спортивная культура.

Annotation. This article discusses the origin, history of development, basic rules, playing field and equipment of badminton. It also covers the technical and tactical aspects of the game, the refereeing system, and the stages of badminton's development in Uzbekistan. The importance of badminton in physical fitness and psychological development is scientifically analyzed. The article also shows the role of badminton in the formation of sports culture.

Keywords: Badminton, rules, racket, shuttlecock, serve, refereeing, technique, tactics, health promotion, sports culture.

Kirish

Badminton — bu nafaqat jismoniy chiniqish, balki tezkor fikrlash, diqqat va muvozanatni talab qiladigan sport turidir. U o'yinchilar orasida o'zining yengil atletik harakatlari, yuqori tezlikdagi zarbalari va strategik o'yini bilan mashhur. Hozirgi kunda badminton xalqaro miqyosda eng ommabop sport turlaridan biri hisoblanadi va Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritilgan. Ushbu ma'ruzada badminton sportining kelib chiqishi, asosiy qoidalari, o'yin maydoni va jihozlari, hakamlik tizimi hamda O'zbekistonda badmintonning rivojlanishi haqida so'z yuritiladi.

Badmintonning kelib chiqishi va rivojlanishi. Badminton o'yinining ildizlari qadimiy Hindistonga borib taqaladi. U yerda "Poona" nomli o'yin o'ynalgan bo'lib, unda to'p (shuttlecock)ni raketka bilan urib, havo orqali raqib tomonga yo'naltirish asosiy maqsad bo'lgan. XIX asr o'rtalarida Hindistonda xizmat qilgan ingliz ofitserlari bu o'yinni Angliyaga olib kelishgan va uni "Badminton" deb atashgan. Bu nom 1873-yilda Angliyadagi "Badminton House" saroyi nomidan olingan.

1893-yilda Angliya Badminton Assotsiatsiyasi tashkil etildi va o'yinning birinchi rasmiy qoidalari ishlab chiqildi. 1934-yilda esa Xalqaro Badminton Federatsiyasi (IBF) tashkil topdi (hozirda Badminton World Federation – BWF nomi bilan tanilgan). Badminton 1992-yilda Barselona Olimpiadasidan boshlab Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritilgan[5].

Badminton maydoni va jihozlari. Badminton o'yini uchun to'g'ri to'rtburchak shakldagi maydon kerak bo'ladi. U 13,40 metr uzunlikda va 6,10 metr kenglikda bo'ladi. Tarmoq (setka) maydonni ikki teng qismga ajratadi. Tarmoqning markazdagi balandligi 1,524 metr, yon tomonlarda esa 1,55 metr qilib o'rnatiladi.

Badminton o'yinida ishlatiladigan asosiy jihozlar:

Raketka — yengil, metall yoki kompozit materialdan tayyorlanadi, og'irligi odatda 80–100 gramm atrofida bo'ladi.

Volan (shuttlecock) — 16 dona patdan iborat bo'lib, tag qismi po'kak (kork) yoki sun'iy plastmassadan tayyorlanadi.

Sport kiyimlari — harakat erkinligini ta'minlaydigan yengil sport kiyimi, maxsus krossovkalar bilan.

Badminton o'yini qoidalar

Badminton o'yini ikki xil shaklda o'tkaziladi:

Yakka (Single) — 1x1 shaklda;

Juftlik (Double) — 2x2 shaklda.

O'yinning maqsadi — volanni raketka yordamida tarmoq ustidan raqib maydoniga tushirish va u qaytara olmagan holatda ochko yutishdir.

O'yinda har bir to'p (volan) uchun ochko beriladi. G'olib o'yinchi yoki juftlik 21 ochko to'plagan jamoa hisoblanadi. Agar hisob 20:20 bo'lib qolsa, o'yin 2 ochkolik ustunlikka qadar davom etadi (masalan, 22:20, 23:21 va hokazo). 30 ochkoga yetgan o'yinchi yoki jamoa setda g'olib deb topiladi.

O'yin 2 yoki 3 setdan iborat bo'ladi:

2:0 hisob bilan g'alaba qozongan o'yinchi (yoki jamoa) yakuniy g'olib deb topiladi.

1:1 holatda uchinchi set — hal qiluvchi set o'tkaziladi.

Servis (to'pni o'yinga kiritish) qoidalar. Badmintonda servis o'yinning eng muhim bosqichi hisoblanadi. U maxsus "servis zonasi"dan bajariladi. Asosiy qoidalar quyidagicha[3]:

Servis pastdan, bel chizig'idan pastroqda amalga oshiriladi.

Volan havoda tarmoq ustidan diagonal yo'nalishda raqibning servis zonasiga uchib tushishi kerak.

Servisda xato quyidagi hollarda hisoblanadi:

- Volan tarmoqqa tegadi yoki raqib zonasiga tushmaydi;
- O'yinchi oyoqlarini servis chizig'idan oldinga qo'yadi;
- Servisni amalga oshirishda raketka volanga to'g'ri tegmaydi.

Har bir muvaffaqiyatli servisdan keyin ochko beriladi. Har setdan so'ng o'yinchilar maydon tomonlarini almashtiradilar.

O'yinda ochko beriladigan holatlar

Badmintonda ochkolar quyidagi holatlarda beriladi:

1. Raqib volanni tarmoqdan oshirib o'tkaza olmasa;
2. Volan raqib maydoni chegarasidan chiqib ketsa;
3. Volan raqib maydoniga tegsa, lekin raqib qaytara olmasa;
4. Raqib o'yinda qoidabuzarlik qilsa (masalan, tarmoqqa tegish, volanga ikki marta urish va hokazo).

Hakamlilik tizimi. Badminton musobaqalarida odatda quyidagi hakamlar faoliyat yuritadi[2]:

Bosh hakam (Referee) — o'yinning umumiy tartibini boshqaradi;

Asosiy hakam (Umpire) — to'pni o'yinga kiritish, ochkolarni hisoblash va o'yin tartibini nazorat qiladi;

Chiziq hakamlari — volanning maydon chegarasiga tegishi yoki chiqishini kuzatadi;

Tarmoq hakami — volanning tarmoqqa tegish holatini aniqlaydi.

Xalqaro turnirlarda zamonaviy video-replay texnologiyasi ham qo'llaniladi. Bu orqali bahsli vaziyatlarda volanning tushish nuqtasi aniqlanadi.

Badminton o'yinining texnik va taktik jihatlari. Badmintonda texnika va taktika bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Asosiy texnik usullar quyidagilar[1]:

Clear — volanni yuqoriga va uzoqqa urish;

Drop — to'pni tarmoq yaqiniga sekin tushirish;

Smash — yuqoridan pastga kuchli zarba berish;

Drive — to'pni tez, past yo'nalishda urish;

Net shot — tarmoq yaqinidagi zarba turi.

Taktika esa raqibning kuchli va zaif tomonlarini hisobga olib, strategik zarbalarni tanlashni o'z ichiga oladi. O'yinchi doimo o'yin tezligini nazorat qiladi, raqibni maydonning bir qismidan boshqasiga majburiy harakatlantirish orqali ustunlikka erishadi.

Badmintonning sog'lomlashtiruvchi ahamiyati. Badminton inson salomatligi uchun juda foydali sport turi hisoblanadi. U nafaqat mushaklarni mustahkamlaydi, balki yurak-qon tomir tizimini yaxshilaydi, nafas olish hajmini oshiradi va ortiqcha vazndan xalos bo'lishga yordam beradi. Psixologik jihatdan esa

badminton stressni kamaytiradi, e'tibor va reaksiya tezligini rivojlantiradi, hamjihatlik va sport madaniyatini tarbiyalaydi[4].

O'zbekistonda badmintonning rivojlanishi. O'zbekistonda badminton mustaqillik yillaridan boshlab tez rivojlana boshladi. 1991-yilda O'zbekiston Badminton Federatsiyasi tashkil etildi. Bugungi kunda respublikaning barcha viloyatlarida badminton seksiyalari faoliyat yuritadi.

O'zbekiston sportchilari Osiyo va jahon chempionatlarida muntazam ishtirok etib kelmoqda. 2019-yilda Toshkentda o'tkazilgan "Toshkent Open" xalqaro turniri badminton sportining mamlakatda ommalashuviga katta turtki berdi.

Xulosa.

Badminton — bu yuqori tezlik, aniqlik va aqlni talab qiluvchi sport turi. U insonning nafaqat jismoniy, balki aqliy salohiyatini ham rivojlantiradi. Badminton o'yini orqali sportchilar diqqat, chaqqonlik, muvozanat va chidamlilikni oshiradilar.

Bugungi kunda badminton maktablarda, oliy o'quv yurtlarida va sport markazlarida keng o'rgatilmoqda. O'zbekistonda badmintonning yanada rivojlanishi yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish va xalqaro miqyosda sport nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Badminton Federatsiyasi Nizomi. — Toshkent, 2021.
2. Saidov D. *Badminton o'yinining nazariy asoslari va metodikasi*. — Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2020.
3. Platonov V.N. *Sport o'yinlari metodikasi*. — Moskva: Fizkultura i sport, 2018.
4. Karimov A. *Sport turlarini o'qitish metodikasi*. — Toshkent: Fan, 2017.
5. Maglischo E.W. *Science of Badminton: Techniques and Tactics*. — Human Kinetics, 2019.
6. Sunatov, J. R., Zikrillayeva, F., Husenova, M., & Sanayeva, M. (2025). INGLIZ TILINI O'QITISHDAGI MUAMMOLAR. University Research Base, 560-568.
7. Sunatov, J. R., Rustamov, R., & Dustmurodova, M. (2024). KOMPYUTER LINGVISTIKASIDA FONETIK TAHLIL JARAYONI. Modern Science and Research, 3(5), 191-195.

8. Сунатов, Д., Хусенова, М., Санаева, М., & Зикриллаева, Ф. (2025). О 'zbek tilining xorijda o 'qitilishi. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 139-141.